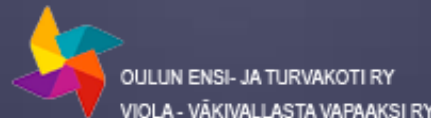


17.03.2015

Oulu

# ERON JÄLKEINEN VAINO

Riitta Hannus  
psykoterapeutti  
hanketyöntekijä  
Oulun ensi- ja turvakoti



# ILTAPÄIVÄN SISÄLTÖ

1. VARJO-hankkeesta
  2. Vainon tunnistaminen:  
luokittelu, yleisyys, määrittely ja laki
  3. Lapset ja vaino
  4. Riskin arvio ja turvallisuussuunnittelu
- ... ja puolituntia kahville/teelle ym. klo 13.30-14.00,  
... lopetamme klo 15.30

- ❑ RAYn tukema yhteistyöhanke: Mikkelissä Viola – Väkivallasta vapaaksi ry ja Oulussa Oulun ensi- ja turvakoti ry
- ❑ Tavoitteina: eron jälkeisen vainon ennaltaehkäisy ja perheiden tukeminen
- ❑ Keinoina:
  - riskin arvioinnin ja turvasuunnittelun kehittäminen
  - vaikuttamistyö
  - kouluttaminen
  - tutkimusyhteistyö
  - kuntoutusmuotojen kehittäminen:
    - uhrin, tekijän, lapset ja läheiset



OULLIN ENSI- JA TURVAKOTI RY  
VIOLA - VÄKIVALLASTA VAPAAKSI RY



[www.varjohanke.fi](http://www.varjohanke.fi)

# VAINOAJIEN LUOKITTELU

(MULLEN 1999, FARNHAM 2013, KUMPUNIEMI 2012)

## 1. Läheisyyden etsijät (intimacy seekers)

- Uskovat olevansa suhteessa vainottuun, mm. julkkisten vainoajat.
- Psykkisesti sairaita: harhaluuloisuushäiriöisiä, erotomaanisia harhoja.

## 2. Taitamattomat (incompetent suitors)

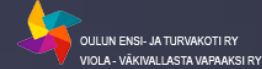
- Tirkistelijät.
- Motiivina toive intiimistä suhteesta.
- Oppimisvaikeuksia, sosiaalisesti taitamattomia.

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



### 3. Hylätyt (rejected)

- Eivät kestäen suhteen loppua.
- Motiivina kosto ja hyvitys
- Persoonallisuushäiriöisiä, harhaluuloisuutta ja sairaalloista mustasukkaisuutta, voivat olla hyvin vaarallisia uhrille.



### 4. Katkeroituneet (resentful)

- Eivät luovuta oikeusjuttuja, oikeudenhaku muuttunut pakkomielteiseksi, tekevät viranomaisista valituksia.
- Motiivina pelotella ja aiheuttaa tuskaa uhrille.
- Outo persoonallisuuden rakenne: jäykkiä, narsistisia, kontrolloivia, korkea suisidiriski, myös uhrin surma.

### 5. Saalistajat (predators)

- Vaanivat uhria kaapatakseen ja tappaakseen, uhri ei yleensä tiedä olleensa vainon kohteena ennen kaappausta. - Seksuaalirikollisia, parafilioita

# VAINOAMINEN LUKUINA

- Naisista vainoa on kokenut 13-24%:ia ja miehistä 4-7 %:ia.
- Vainoaja on yleensä tuttu. Ex-kumppani on vainoajana vähintäänkin puolessa tapauksista.
- Noin puolet väkivaltaisista miehistä jatkaa kumppaniin kohdistuvaa väkivaltaista vainoamista vielä eron jälkeen.
- Entiset parisuhdekumppanit ovat väkivaltaisimpia vainoajia, sillä vainoamista edeltävä intiimisuhte lisää väkivallan todennäköisyyttä vainossa yli 50%:ia.

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# LÄHISUHDEVAINO – PAITSI DIGITAALISENA - ON SUKUPUOLITTUNUTTA

- Ex-kumppaninsa vainoamista 75-95% naisia, puhtaasti digitaalisessa vainossa naiset ja miehet vainoavat yhtä usein.

Ex-puolison surmaamiseen syyllistyneistä miehistä 76 % oli vainonnut uhria ennen surmatekoa.

(Frye ym. 2006, Johnson ym. 2000, Kumpuniemi 2012, Piispa ym. 2004 & 2008; EU:n laaja uhritutkimus 2014)



# KAHDEN VIIKON KRIITTINEN RAJA

□ "Jos haitallinen häirintä jatkuu yli kaksi viikkoa, käytös luokitellaan vainoksi ja tilastollisesti se tulee kestämään kaksi (viisi) vuotta."

(Dr. Frank Farnham, National Stalking Clinic, London, 2013)

□ "Kahden viikon jälkeen vainoaminen muuttuu usein tunkeilevammaksi, uhkaavammaksi ja uhrissa enemmän psykososiaalisia vaikutuksia herättäväksi." (Hallituksen esitys eduskunnalle tulevista vainoon liittyvien lakien muutoksista, 2013)

**VARJO**  
-hanke (2012-17)





# VAINO EROJEN JATKUMOLLA

- Valtaosaan eroista ei liity fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa.  
(avioeroja v. 2013 n. 13 700)
- Osa väkivaltaisista parisuhteistakin päättyy "sopueroon".
- Osaan eroista liittyy jonkinlaista häirintää, mikä pitkittyessään täyttää vainon kriteerit.

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# TUNNISTAMISEN HAASTEITA

- ...uhka saatetaan sekoittaa rakkaudentunnustuksiin
- ... rakkaudentunnustuksia ja ihailun osoituksia ei mielletä häirinnäksi, vaikka ne olisivat ei-toivottuja ja niiden todellinen merkitys on toinen.
- ... ei välttämättä ole sisältynyt suoraa fyysistä väkivaltaa tai sillä uhkaamista.
- ... selitetään erokriisinä, huoltajuusriitana ja/tai mustasukkaisuutena



# VAINON RISTIRIITAISET ILMIASUT OVAT...

... *verkoston* metafora, missä vainoteot muodostavat järjestelmällisen ja suunnitelmallisen väkivallan ilmentymisen, jossa vainoaja hyödyntää lähisuhteita ja erilaisia apukeinoja.

... *rihmaston* metafora, missä vainoteot nähdään epämääräisinä, ennustamattomina ja osin paikantumattomina väkivallan tekoina.

(klippi vaino ja vaikutukset)

(Nikupeteri ja Laitinen, 2013)



# DIGITAALINEN VAINO (Jennifer Perry)

- Ei-toivottua, pelkoa aiheuttavaa seuraamista tai yhteydenottamista minkä tahansa käytettävissä olevan viestintävälineen avulla, mukaan lukien nykyaikainen tieto- ja viestintäteknologia
- Perinteisen vainokäyttämisen rinnalla käytetään vainoamisen välineenä matkapuhelimia, tietokoneita, sosiaalista mediaa ja paikannusteknologiaa.
- Paras tapa suojautua digitaaliselta vainolta ja häirinnältä on tulla tietoiseksi sekä teknologisista riskeistä että suojautumiskeinoista ja opetella turvalliset digitaaliset viestintätottumukset
- Jennifer Perry => suomennettu opas [www.varjohanke.fi](http://www.varjohanke.fi)



# VAINOON LIITTYVÄT UUDET LAIT

---

# VIESTINTÄRAUHAN RIKKOMINEN RL 24:1A

- Jo ennestään kotirauhan rikkomisessa mukana olleet puhelu- ja tekstiviestihäirintä
- Välineneutraali
- Paikasta riippumaton
- Huomattava häiriö- tai haitta
- Asiallisuus – todellinen sisältö
- Asianomistajarikos
- Sakkoa tai enintään 6 kk vankeutta

(Forss 2014)

# VAINOLAKI RL 25§ 7A

1.1.2014

Toistuvaa, pitkäkestoista ja oikeudetonta uhrin piinaamista:

- jatkuvilla yhteydenotoilla
- uhkailulla
- seuraamisella
- tarkkailemalla

Tekokonaisuus on **omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta.**

Vaino on virallisen syytteen alainen rikos, josta maksimirangaistus on 2-vuotta vankeutta.

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# TILANNE MARRASKUUSSA 2014

- n. 550 tutkintapyyntöä tehty vainon rikosnimikkeellä (odotus oli 250)
- Näistä syyteharkinnassa 200, keskeytynyt n. 50
- Oheisrikosnimikkeitä n. 1000 kpl
  - mm. kotirauhan rikkominen, kunnianloukkaus, pahoinpitely, lapsen omavaltainen huostaanotto, tietomurto, salakatselu, seksuaalinen häirintä...
- 20 tuomiota – suurin osa parisuhdevainoa, tekijänä mies

**VARJO**  
-hanke (2012-17)





# NÄYTÖN KERUU USEIMMITEN UHRIN VASTUULLA

Systemaattinen tallennus turvallisesti

loki <http://www.varjohanke.fi/wp-content/uploads/2014/02/todistusaineistoloki.pdf>

## TEKIJÄN TIETOISEKSI SAATTAMINEN

- Osalla vainoajista tietoisuus rangaistavuudesta toimii estäjänä



# LAPSET VAINON KESKELLÄ

---

# LAPSI

Vainossa lapsi voi olla vainoamisen kohde, mutta hän voi olla myös vainon väline.

Yhteinen lapsi voi tekijän mielestä ”oikeuttaa” kohtuuttomat yhteydenotot/ kontrollin. Toisaalta lapsi voi olla motiivi myös hoitoon.

” Maan alla elävät lapset”

**VARJO**  
-hanke (2012-17)

# Vainoaja vanhempana

(Hannus & Salonen 2012)

- Oman vanhemmuuden idealisointi
  - Ehkei edes realista kuvaa siitä, mitä vanhemmuuteen kuuluu
  - Todellisuudessa vainoajan vanhemmuus voi olla
    - väkivaltaista, kaoottista, omien halujen mukaista, asosiaalista
- => Tilanteen arviointi tekojen ei puheiden perusteella



**VARJO**  
-hanke (2012-17)

# VAINO VS. VIERAANNUTTAMINEN

- Onko vieraannuttaminen yksi vainon muoto?
- Mikä kaikki tulee nimetä vieraannuttamiseksi?
- Jääkö vainoajan vieraannuttamis-käytös tunnistamatta?
- Syytetäänkö vainon uhria vieraannuttajaksi väärin perustein?

Äärimmäisen vaikeita kysymyksiä,  
”totuuden” löytäminen usein vaikeaa.



# VAINOAJAN JA VIERAANNUTTAJAN SAMANKALTAISUUS (MM. HÄKKÄNEN-NYHOLM 2014)

- Persoonassa usein narsistisia piirteitä
- Hoitomotivaatio ja kyky itsereflektioon puutteellisia
- Motiivina viha ja katkeruus eron toista osapuolta kohtaan, mitkä kumpuavat usein todellisista tai kuvitelluista petetyksi tulemisen kokemuksista
- Lapsi koston ja rangaistuksen välineenä



Viranomaiset voivat nähdä vainon  
huolto- ja tapaamisriitana jossa  
lähivanhempi on haluton *sopimaan* ja  
*tukemaan lasta* tapaamisissa.

(Jaana Kinnunen 2014)

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



Vainossa lapsi saattaa *vieraantua* etävanhemmasta, mutta kyseessä ei ole lähivanhemman toivoma, haluama aktiivinen prosessi, vaan seuraus pelosta, väkivallasta, uhkailuista.

(Jaana Kinnunen 2014)





# RISKIN ARVIO JA TURVALLISUUSSUUNNITTELU

---

# Riskin arviointia (Sheridan & Roberts 2011, S –DASH 2009)

1. Onko tekijä vainonnut aiemmin tätä/ muuta uhria
2. Onko vainoaja tuhonnut uhrin omaisuutta?
3. Onko vainoaja värvännyt muita henkilöitä avukseen vainoamisessa?
4. Onko vainoaja ahdistellut muita osapuolia, esim. uhrin ystäviä, läheisiä?
5. Onko vainoaja käyttänyt fyysistä väkivaltaa ihmisiä kohtaan tämän vainoamistapauksen yhteydessä?
6. Onko vainoaja tehnyt fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhkauksia viimeisen häirintätapauksen yhteydessä?
7. Onko vainoaja oleskellut kodin tai työpaikan lähistöllä?
8. Onko uhri erittäin peloissaan siitä, mitä epäilty voi tehdä?
9. Onko vainoajalla huume/ alkoholiongelma?
10. Hakeutuuko vainoaja kutsumatta kohtaamisiin useammin kuin 3 kertaa viikossa?
11. Tiedetäänkö vainoajan olleen aiemmin väkivaltainen



# RISKITEKIJÖITÄ ERON JÄLKEISELLE VAINOLLE (1)

Jo parisuhteen aikana olleet

- kontrolloiva ja
- alistava käytös,
- uhrille tärkeiden esineiden /asioiden tuhoaminen sekä
- sosiaalisten suhteiden kaventuminen tai katoaminen tai tekijän pyrkimys siihen.

Lisäksi riskiä nostaa fyysisen ja / tai seksuaalisen väkivallan olemassaolo.



# RISKITEKIJÖITÄ ERON JÄLKEISELLE VAINOLLE (2)

## Uhrin

voimakas pelko tai sen puuttuminen, vaikka tapahtumat olisivat omiaan aiheuttamaan pelkoa.

## Tekijän

kykenemättömyys nähdä tekojensa vääryyttä ja  
kyky manipuloida uhria ja/tai viranomaisia.

Uhrin ja/tai tekijän  
vahva riippuvuus toisesta.



# UHRIN TOIMINNALLISET SELVIYTYMISKEINOT (1)

(Häkkänen-Nyholm 2008)

## 1. Mukana reagointi

- mm. pyrkimys keskustella vainoajan kanssa
- > kiihdyttää vainoamista

## 2. Vastaan reagointi

- uhata vahingoittaa vainoajaa tai itseään
- > osoittavat vainoajalle hänen tärkeytensä uhrin elämässä ja lisäävät vainoajan subjektiivista riskiä kasvojensa menettämisestä
- > altistaa väkivallanteoille

## 3. Sisäänpäin reagointi

- mm. kieltäminen ja päihteiden käyttö



# UHRIN TOIMINNALLISET SELVIYTYMISKEINOT (2)

(Häkkänen-Nyholm 2008)

## 4. Poispäin reagointi

- mm. puhelinnumeron ja osoitteen salaaminen
  - > toimivimmat taktiikat: tekevät vainoamiset vaikeampaa, eivätkä tuota vainoajalle positiivista vahvistamista
  - tuottavat paljon vaivaa uhrille

## 5. Ulospäin reagointi

- mm. poliisille ilmoittaminen, lähestymiskiellon hakeminen
  - > vähentää väkivaltaista käyttäytymistä ja lähestymiskielto lopettaa vainon noin 60%issa tapauksista

Lähteet: Spizberg & Cubach 2007, Sheridan ym. 2003, Häkkänen ym. 2003, Dovelius ym. 2006, Logan ym. 2002



# TRAUMATISOITUMINEN JA RISKIN ARVIO

- Traumatisoituminen aiheuttaa muutoksia kyvyssä tunnistaa riskiä, suojella itseä ja lapsia, pitää kiinni rajoista, ottaa vastaan apua, luottaa
- Jos erityinen vaikeus irrottautua väkivaltaisesta suhteesta tai on takana useita väkivaltaisia suhteita, on väkivalta / kaltoinkohtelu todennäköistä jo omassa lapsuudessa
- Mitä pirstaloituneempi mieli sitä suurempi tarve tuelle myös ulkoisen turvallisuuden vahvistamisessa

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# LIIAN VÄHÄN PELKOA / LIIAN PALJON PELKOA

- Pelko on tunne, mikä sisältää yllykkeen toimia, esimerkiksi vaara-tilanteissa suojautua tai paeta
- Liiallinen pelko lamauttaa tai aiheuttaa sen kaltaista ylivireyttä, mikä heikentää elämänlaatua ja on uhka fyysiselle terveydelle.
- Liiallinen pelko voi myös aiheuttaa ylireagointia ja ylisuojautumista
- Toisaalta pelon dissosioituminen estää suojautumisen.
- Eli kysymys: ”Mitä sinun pelolle kuuluu tänään?” on hyvin adekvaatti kysymys vainon uhrille!

**VARJO**  
-hanke (2012-17)





# TURVALLISUUS

- Riskin arviointi jatkuvaa
- MARAK
- Turvasuunnitelma (koti, työpaikka, liikkuminen)
- Lähestymiskielto
- Turvakielto/ tietojen salaaminen (muuton yhteydessä)
- Turvalaitteet
- Huomio myös lasten ja läheisten turvallisuuteen
- Auttajien turvallisuuden varmistaminen

[www.varjohanke.fi](http://www.varjohanke.fi): Opas vainon uhreille (2015)

*”Haluan elää en vain olla hengissä”*

# YHTEISTAPAAMISET EIVÄT OLE ERON JÄLKEISISSÄ VAINOTILANTEISSA MAHDOLLISTA, KOSKA

- Vaino on pitkäaikaista ja toistuvaa väkivaltaa, jonka taustalla on useimmiten jo parisuhteen aikana alkanut parisuhdeterrori ja henkinen piina. => Sopimassa ei ole tällöin kaksi tasa-arvoista henkilöä.
- Vainoajalle jokainen kontakti on keino saada yhteys/ kontakti uhriin. Tämä areena voi olla vaikka oikeussali, sovittelutilanne tms. Yksikin kontakti voi olla riittävä ”palkinto” vainon ylläpitämiseksi hyvinkin pitkäksi aikaa.
- Vainoajan kohtaaminen on vainotulle erittäin kuormittavaa ja se voi syventää hänen traumatisoitumistaan.
- Vaarana myös se, että vainoaja urkkii toimijoilta tietoja, joita käyttää vainon välineenä: osoitetiedot, työpaikat tms. lapsia koskevat tiedot.

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# VAINON ERI OSAPUOLTEN KOHTAAMISESSA JA AUTTAMISESSA ON KESKEISTÄ...

- ...että työntekijät tunnistavat  
vainon
  - edellyttää, että on riittävästi tietoa
- ...puhuvat vainoteoista  
niiden oikeilla nimillä
  - edellyttää riittävästi rohkeutta ja  
voimavaroja kohdata ”pahojakin” tekoja
- ... eivät syyllistä uhria vainosta
  - edellyttää väkivallan vastaista asennetta

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



VARJO-hankkeen kuluvan vuoden  
teemana konsultaatio, joten ota  
yhteyttä, jos tunnet tarvetta!!!

Yhteystiedot löytyvät: [www.varjohanke.fi](http://www.varjohanke.fi)



# Seminaari Oulussa 27.01.2016

Vainon uhrin  
hoito ja  
kuntoutus

**VARJO**  
-hanke (2012-17)



# KIITOS !

